

Formativno procjenjivanje je sastavni dio poučavanja i u ovome odlomku opisani su jednostavni, kratki i kreativni zadatci, tzv. „**izlazne kartice**“ koje nastavniku mogu poslužiti kao izvor i poticaj pri osmišljavanju različitih oblika vrednovanja na kraju nastavnoga sata, provedene aktivnosti ili teme. Uključuju se nakon duže ili kraće zaokružene cjeline te nastavniku i učeniku pružaju povratnu informaciju o stečenom znanju i do koje je razine ostvaren ishod učenja. Rješavajući ih, učenik pokazuje što i koliko neposredno nakon učenja može reproducirati te uviđa je li i na kojoj razini shvatio temu. Isto tako dobiva uvid koliko i kako su taj sadržaj shvatili ostali. Nastavnik pak, prema dobivenim informacijama planira, osmišljava i korigira svoje daljnje poučavanje. Većina se navedenih zadataka i opisanih aktivnosti može, u izvornom ili prilagođenom obliku, koristiti u svim fazama nastavnog procesa.

Signaliziranje prstom ili sličicom

Kako bismo na brzinu vidjeli koliko učenici o nečemu znaju, razumiju pročitano, izrečeno, pokazano te kako bi i učenici brzo samoaktualizirali svoj napredak, koristimo tehniku signaliziranja prstom ili nekim drugim predloženim načinom. Prije postavljanja pitanja s učenicima dogovorimo jedan način na koji će svi signalizirati svoj odgovor.

3 -2-1 činjenica, ideja, sličnost, razlika, pozitivno...

3	stvari koje sigurno znaš	stvari koje si saznao/la	razlike između ...	važne činjenice	ključne riječi
2	stvari koje znaš da ne znaš	stvari koje su ti bile zanimljive	utjecaja ... na ...	zanimljive ideje	nove ideje
1	koju ti je najvažnije znati	pitanje na koje želiš dobiti odgovor	pitanje koje još imaš o ...	uvid o tome što si naučio/la	misao

Kartice s emotikonima

Razinu razumijevanja na početku, sredini ili kraju nastavnog procesa možemo provjeriti različitim kreativnim tablicama ili karticama s emotikonima. Predlažem nekoliko primjera na temelju kojih se mogu izrađivati listići i kartice za formativno vrednovanje.

Kartica sažimanja i pitanja

Kartica sažimanja ima dvije strane ili dva dijela, A i B. Na A strani učenik jednom rečenicom sažima ono što je naučio, piše zaključak, obrazlaže ili argumentira svoje mišljenje. Na B strani postavlja pitanje o onome što nije razumio, želi naučiti ili produbiti. Kartica može biti i samo post-it bilješka s pitanjima na koja se na kraju sata ili teme traži odgovor. Lijepi se na za to određeno mjesto, a nastavnik na postavljena pitanja odgovara odmah ili na početku sljedećeg sata.

Kartice s pitanjima i odgovorima

Ovo je aktivnost koja se temelji na dinamičnoj tehnici izmjene čitanja lančano povezanih pitanja i odgovora s kartica. Pošto svaki učenik dobiva svoju karticu, priprema ih se onoliko koliko u razredu ima učenika. Pitanja i odgovori na karticama lančano su povezani tako da je

na prednjoj strani kartice pitanje, dok je na njezinoj poledini odgovor, ali na pitanje s neke druge kartice. Započinje se tako da jedan učenik čita pitanje sa svoje kartice, javlja se učenik koji misli da na poledini svoje kartice ima točan odgovor, čita ga i, ako je odgovor točan, on dalje čita svoje pitanje. Igra je gotova kad se odgovori na sva pitanja. Aktivnost se može i preoblikovati tako da imamo jedan set kartica s pitanjima i drugi s odgovorima ili pak tako da pitanja čita nastavnik, a učenici imaju samo kartice s odgovorima.

Nadalje, ovu aktivnost možemo provesti i na način da skupine učenika postavljaju pitanja o određenoj temi, predviđaju odgovore i sve to zapisuju na zasebne listiće. Nastavnik listiće s pitanjima preraspodijeli tako da svaka skupina odgovara na listić druge skupine. Nakon toga organizira se glasno odgovaranje na način da, kad je jedna skupina glasno odgovorila, druga koja je sastavljala pitanje čita predviđeni odgovor te, ako je odgovor točan, bod dobiva skupina koja je odgovarala. Ako su točna oba odgovora, bod dobiva skupina koja je odgovarala. Ako je točan samo odgovor skupine koja je zadala pitanje, onda ona dobiva bod, a ako je njezin odgovor pogrešan onda ona gubi bod.

Ovu aktivnost možemo organizirati i u obliku **rotirajućeg pregleda**. Svaka skupina ima jednu karticu iste ili različite boje na koju se, osim pitanja i odgovora, pisati mogu razni zaključci, promišljanja o temi, analize ili nešto drugo. Nakon toga rotiraju se skupine ili kartice i u skladu sa zadatkom, pregledavaju, nadopunjuju ili komentiraju rješenja ostalih skupina. Kad skupina ili kartica dođe do svoje početne pozicije, čita pitanja, odgovore, komentare ili što je već bilo zadano. Na pitanja se zajednički odgovara. Komentare se sintetizira i pripremi kratko izlaganje. Odgovore se korigira, ispravlja i sl.

Kartice sa zadacima

Za ovu aktivnost potrebno je pripremiti po jednu karticu za pojedince, parove ili skupine. Na svaku karticu napišemo različit ili više istih zadataka, npr. sažeti, prepričati, odigrati, ponoviti, izložiti, nacrtati, predvidjeti... nešto na temelju zadane teme, pojma, informacije i sl. Učenicima se kartice nasumično dijele ili ih izvlače. Odredimo kraće vrijeme za rješavanje, a nakon toga kreću izlaganja. Završna će aktivnost biti dinamičnija i zanimljivija, ako učenici ne znaju sadržaj zadataka ostalih kartica.

Ispremišane kartice

Nakon učenje, čitanja, slušanja ili gledanja učenike podijelimo u skupine. Svaka skupina na jednu ili više kartica piše svoje citate, opise, dijelove fabule, karakteristike likova, definicije pojmova ili nešto drugo vezano uz sadržaj. Nastavnik izmiješa kartice tako da skupine pogađaju tekst kojemu citat pripada, mjesto gdje se citirani opis nalazi, o kojem je liku ili pojmu riječ i sl.

Bacanje kocke

Za ovu aktivnost potreban nam je papir sa šest numeriranih pitanja i kocke. Svaka grupa ima papir s istim ili različitim pitanjima i kocku. Svaki član skupine jednom baca kocku i odgovara na pitanje pod brojem koji je na kocki dobio. Ako je pitanje pod tim brojem već odgovoreno, kocka se može bacati još jednom ili se odgovor mora proširiti. Na preostala pitanja učenici

unutar skupine odgovaraju zajedno. Aktivnost se prema potrebi može prilagođavati, dograđivati i mijenjati na razne načine.

Zvrk

Za ovu aktivnost četiriju različitih pogleda na temu, potreban nam je veći papir i jedan ili više rotacijskih rekvizita, poput zvrka, olovke, prsta ili neki drugi adekvatni predmet. Papir je podijeljen na četiri kvadrata u svakom je upisana jedna od sljedećih smjernica: predvidi, objasni, zaključi, sažmi ili procijeni, prema kojoj će učenik, par ili skupina postavljati pitanja i na njih odgovarati. Učenik zavrti rotacijski predmet ili bez gledanja pokaže prstom na jedan kvadrat i, prema oznaci u njemu, postavi se pitanje i na njega odgovara. Kao predložak za odgovaranje, mogu poslužiti i unaprijed pripremljena nastavnikova ili učenička pitanja na koja se onda, predviđa, zaključuje, sažima i procjenjuje.

Šest pogleda na temu – kockarenje

Ova aktivnost nam omogućuje pogled na temu iz šest različitih perspektiva i može se provoditi u svim fazama nastavnog procesa. Pritom se možemo služiti samostalno izrađenom kockom na čijim su plohamo napisane upute: opiši, usporedi, poveži, raščlani, primijeni, za/protiv. Umjesto kocke upute mogu biti napisane na karticama, jednom većem papiru podijeljenom u šest dijelova, grafičkom organizatoru zanimljiva ili jednostavno tablična oblika i sl. Upute se mogu slijediti ili birati različitim zabavnim načinima, poput bacanja kocke, izvlačenja kartice, nasumičnog odabira i slično. One također mogu biti i koraci za slobodno pisanje, smjernice za diskusiju, raspored zadataka unutar skupine ili skupina, pitanja za samostalnu analizu sadržaja i slično. Donosim predložak tablice za aktivnost različitih pogleda na temu. Više mogućih pitanja dostupno je u različitim poglavljima ovoga priručnika.

Razmjena znanja

Učenici pišu jedan ili više pojmova koji su tijekom učenje shvatili i jedan koji nisu. Nakon toga u razredu moraju pronaći osobu koja njima može pomoći u onome što nisu shvatili i osobu kojoj oni mogu pomoći s onime što su naučili.

Teška pitanja

Učenici na karticu pišu dva teška pitanja koja su se tijekom poučavanja pojavila. Kartice se ili lijepe na ploču ili ih nastavnik koristi za planiranje poučavanja na sljedećem satu.

Jedno pitanje ili komentar

Nakon čitanja, slušanja, govorenja ili gledanja nekog sadržaja od učenika zatražimo da pripreme jedno pitanje ili jedan komentar o sadržaju. Diskusija se dalje razvija lančano, tako da jedan učenik postavi svoje pitanje ili komentar, drugi odgovara ili daje svoje mišljenje o komentaru. Nakon toga on postavlja svoje pitanje ili čita komentar, a novi učenik odgovara i tako u krug. Isto tako, nastavnik može pokupiti sva pitanja, a onda ih nasumce podijeliti učenicima te svaki učenik zapisuje ili usmeno odgovara na pitanje koje je dobio.

Trominutna stanka

Trominutna stanka je strategija koju je dobro povremeno uvoditi između pojedine aktivnosti ili njezinih dijelova. To je trominutni predah, kad od učenika zatražimo da razmisle o temi, ideji, problemu ili o čemu je već u tom dijelu sata bilo riječi. U toj se pauzi rješava neki zadatak, zaključuje ovaj dio rada, objašnjava naučeno ili nejasno i sl. Pritom se može koristiti natuknice iz priloženog okvira.

Promijenio/la sam stav o ... Osvijestio/la sam... Iznenadilo me... Povezujem... Ukratko bih to rekao/la... Središnja misao Posebno mi se sviđjelo... Slično tome je...

Sažetak naučenog u tri duljine

Kako bismo provjerili, a učenici samoprovjerili razumijevanje određenih sadržaja, zadajemo im zadatak da o naučenome napišu tri sažetka različite duljine: jedan od 10 do 15 riječi, drugi od 30 do 50 riječi i treći od 75 do 100 riječi. Pritom moraju paziti da duljina sažetka uvjetuje i količinu detalja koje će obuhvatiti. Duljinu sažetka možemo odrediti i brojem rečenica.

SMS poruka

Učenik, par ili tim piše sažetak naučenog ili pročitano u obliku SMS poruke. Duljinu poruke možemo odrediti brojem znakova, npr dvjestotinjak ili brojem rečenica, npr. šest. Poruka se šalje nekome iz razreda ili objavljuje u razrednoj grupi određene društvene mreže te se nakon toga sve objave čitaju i komentiraju.

Sažetak naučenog u četiri oblika

Nastavnik učenicima ponudi da sažetak sata napišu u četiri različite organizacije podataka. Tako u ponuđeni obrazac kartice svoj sažetak pišu vezanim tekstom, u obliku popisa, pitanja i slike ili crteža. Na taj se način učenicima daje mogućnost spoznaje na koji im je način najlakše sažeti naučeno, koliko je drugačija organizacija sadržaja možda doprinijela i njegovoj drugačijoj percepciji.

Sažetak naučenoga u vidu reklame

Parovi ili timovi na kraju nastavnog bloka, jedinice ili teme naučeno sažimaju u vidu improvizirane reklame. Smisao reklame je ponoviti sadržaj zadanog ili odabranog dijela gradiva.

Slobodno pisanje samostalno, u paru ili skupini

Nakon bilo koje faze nastavnoga procesa, učenicima zadamo da samostalno, u paru ili skupini određeni broj minuta neprestano pišu o nekoj temi, frazi, pojmu, liku i slično. Učenici slobodno pisati mogu o svemu što su o temi saznali, pročitali, vidjeli, čuli ili o njoj žele saznati, pitati izreći svoje mišljenje, objasniti svojim riječima, pronaći način moguće primjene i sl. Pisati se tako može pismo, razglednica ili neka druga vrsta opisnog, pripovjednog, upućivačkog, izlagačkog i raspravljačkog teksta. Napisano može biti upućeno nastavniku, vršnjaku, nepoznatoj osobi, stručnjaku i sl. Smisao takvog pisanja je slobodan protok ideja i razvijanje pisanja u pravcu kritičkog mišljenja. Učenici se osjećaju nesputano jer postoji više mogućih rješenja i sve će njihove ideje biti jednako uvažene. Nakon toga organiziramo

čitanje napisanoga i osiguramo potrebno vrijeme za diskusiju. Pisanje mora biti neprekidno i bez pauze i bez ponovnog čitanja, pregledavanja ili kritiziranja. Učenici slobodno pisati mogu individualno, u paru i skupini, kružno i u nastavcima.

Individualno učenici pišu kad želimo kod učenika aktivirati neki metakognitivni proces, poput osvještavanja onoga što zna, na koji način nešto može naučiti ili želi naučiti ono što još ne zna, koje strategije je dobro koristiti za ostvarivanje svoga cilja i sl.

U paru učenici pišu tako, da prvi član para određeno vrijeme piše o jednoj temi, a drugi član para o drugoj temi. Kad završe s pisanjem, parovi izmjenjuju iskustva. Ova se aktivnost može provoditi u svim fazama nastavnog procesa i kombinirati unutar rada u skupinama.

Pisanje u skupini ili kružno pisanje temelji se na zajedničkom pisanju nekoga teksta. Svaki učenik započinje pisati svoj tekst te napiše jednu rečenicu ili piše određeno vrijeme (npr. jednu minutu) te papir pošalje dalje. Nakon toga pisanje na tom papiru u istom vremenskom ili količinskom omjeru nastavlja drugi učenik koji dopisuje svoj dio teksta i tako u krug, dok se cijela skupina, par ili razred ne izreda i svatko natrag dobije svoj papir. Možemo dodati pravilo da svaki učenik piše drugom bojom i tako dobiti povratnu informaciju za svakog učenika posebno. Cijela se aktivnost može osmisliti i usmenom inačicom ove tehnike. Svaki član skupine usmeno priopćava svoju ideju, a govornici se kružno nadovezuju jedan na drugoga.

Kružno učenici mogu odgovarati na postavljena pitanja i to tako, da unutar skupine svatko svoj odgovor ili odgovore piše drugom bojom u svoju bilježnicu. Bilježnice se izmjenjuju u krug i kad se učeniku vrati njegova bilježnica, čitajući odgovore svojih suučenika, nadopunjuje i korigira svoj.

U **nastavcima** učenici pišu o nekoj temi, problemu, tekstu... u skupini ili redu. Svaki učenik na zajednički papir dodaje jednu smislenu rečenicu koja mora unaprijediti ili objasniti polaznu temu. Kako bismo osigurali povezanost svih objašnjenja, učenik prije nego napiše svoju rečenicu, mora pročitati ranije napisani tekst i po potrebi ispraviti uočene pogreške. Po završetku čita se cijeli tekst, ističu važni dijelovi ili ispravljaju pogreške.

Jednominutni govor

Učenicima prije, tijekom ili nakon aktivnosti postavljamo ciljano pitanje otvorenoga tipa za čiji im odgovor dajemo jednu minutu. Učenik unutar skupine ili razreda jednu minutu govori o zadanoj temi, provedenoj aktivnosti, zanimljivom dijelu sata, vlastitom primjeru rješenja, svojem doprinosu rješavanju zadatka ili nekom drugom elementu samovrednovanja.

Koliko smo upamtili

Pripremimo listiće ili slajdove s po petnaestak pojmova ili slika o nekoj nastavnoj temi ili tekstu koje učenici neko vrijeme promatraju, a onda se individualno, u paru ili skupini, unutar jedne minute moraju sjetiti što više pojmova, likova, prizora, rečenica... i zapisati ih. Pobjednik je ona skupina koja je imala najviše točnih odgovora u svim krugovima.

Zajednički plakat, grafit, slika ili umna mapa

Učenici na početku, tijekom ili kraju neke aktivnosti ili teme izrađuju zajedničku vizualizaciju naučenoga u vidu plakata, grafita, slike ili umne mape. Vizualizacija se izrađuje na podu ili zidu koji je prekriven velikim papirom, kartonom, najlonom ili platnom. Za aktivnost se može se koristiti i odgovarajući digitalni alat, grafoskop ili dokument kamera. Od učenika se također može tražiti da zadatku pristupe maštovito i stvaralački te željeno prikažu na poseban i originalan način.

Pogrešno razumijevanje

Učenicima predstavimo neku temu, nastavnu jedinicu, rješenja, interpretaciju, analizu ili tezu pomoću tipičnih pogrešaka u analizi, interpretaciji, zaključivanju, rješavanju i slično. Učenici iznose svoje slaganje ili neslaganje, stav, obrazloženje, bolje rješenje, utvrđuju točnost ili netočnost i slično.

Tenis riječima

Učenici u paru naizmjenice nabrajaju riječi iz neke zadane kategorije, na primjer: likovi, karakterne osobine likova, leksemi, pojmovi, vrste riječi i slično. Igra traje dok jedan član para u nekom zadanom vremenu ne uspije smisliti novu riječ. Učenik tada ispada iz igre, a na njegovo mjesto dolazi drugi igrač.